

DUŠAN MIKLJA

ULOGA JELOVNIKA
U SVETSKOJ
REVOLUCIJI

Priče

Beograd, 2023

Uloga jelovnika u svetskoj revoluciji

Možda celih godinu dana, i više, istoričari se nisu potrudili da tačno zabeleže datume, svi žitelji Kube su, bez izuzetka, za doručak imali kavijar. Zbog iste omaške propušteno je da se utvrdi jesu li velike količine skupocene ikre od morune dospevale na ostrvo greškom službenika Ruskih robnih rezervi ili iz nekog drugog, nedokučivog razloga.

Za razliku od hroničara, koji još uvek ne može da nađe razložno objašnjenje, blagorodni ostrvljani nisu mnogo lupali glavu pitanjem otkuda kavijar na Kubi. Pošto ga je i u najzabitijim seoskim prodavnicama bilo u izobilju (očevici tvrde da su se deca gađala konzervama riblje ikre), kavijar je prihvaćen kao bilo koja prirodna pojava, sunce ili kiša, kao dar s neba, takoreći.

Ako su mehanizmi planske privrede bili zaslužni što je kavijar preticao, bili su takođe krivi što čak ni najobičnijeg mesa nije bilo ni za lek. Kubanci su, prema tome, morali da se pomire s činjenicom da će svakoga dana doručkovati ikru od morune, sve dok se nemarni ili samo rasejani službenik Robnih rezervi u Moskvi ne doseti da na ostrvo otpremi neku drugu hranu.

Naravno, to ne znači da u kavijaru, bar prvih nedelja, nisu uživali. Mada je među njima bilo malo onih koji su znali statusnu vrednost ikre od morune, godilo im je da u holivudskim filmovima gledaju kako se ona služi na dvorovima. Sami, doduše, zbog kavijara nisu padali u nesvest jer bar u ribi nisu oskudevali. Pravilno zaobljena narandžasta i crna zrnca imala su, osim toga, ukus ribljev ulja, za kojim takođe nisu čeznuli. Rasejani birokrata iz Moskve je, najzad, zaboravio da zajedno s kavijarom pošalje votku, s kojom je, kao što je poznato, visokokaloričan proizvod u savršenom saglasju.

Imajući u vidu odsustvo ne samo *stoličnaje* već i obaveznog srebrnog pribora, svakodnevni prepodnevni ritual izgubio je mnogo od ceremonijalnog i statusnog sjaja. Uprkos pomenutih kako stilskih tako i gastronomskih neuravnoteženosti, sve porodice odreda su ujutru za trpezom imale specijalitet koji su u luksuznim restoranima, i to samo u retkim prilikama, naručivali jedino vrlo bogati ljudi. Da je bilo upravo tako svedoči podatak da je, na primer, Havana trošila veće količine kavijara od Las Vegasa ili Njujorka.

Kubanci su, prema tome, za sebe s pravom mogli da kažu kako su u jednom vremenskom razdoblju, ograničenog trajanja doduše, u potpunosti ostvarili socijalizam. Obedovanje na visokom nivou, koje je, bar za doručkom, preticalo kapitalizam, počinjalo je gutljajima ruma, kojim se zalivao na crni hleb (kako je i uobičajeno) namazani kavijar. Flaša *bakardija* i konzerva riblje ikre naizmenično su se tako praznili, pretvarajući korisnike ruskih robnih rezervi u džinovske guštere koji su se, pučkajući domaće cigarete, dokono izležavali na suncu.

Pošto bi prvo pažljivo izrezali vrh *havane*, uživaoci sieste, koja je zbog obilnog doručka pomerena u prepodnevne časove, udisali su mirišljavi dim, pomerajući tek samo kažiprst da otresu pepeo. Zavaljeni u naslonjače, ispod raznobojnih mestimično poderanih suncobrana (nije bilo dovoljno novca da se kupuje platno), čak i najubogiji ribari neodoljivo su podsećali na Vinstona Čerčila na odmoru u Marakešu. Sitničari će, možda, primetiti kako se ostareli državnik natapao viskijem a ne rumom, ali za suštinu blažene dokolice, dostupne samo malom broju privilegovanih, pomenute razlike su zanemarljive.

Ma koliko cenjen čak i na najbogatijim svetskim trpezama, kavijar je Kubancima ipak dozlogrdio. Malo su odahnuli tek kada je, takođe iz ruskih robnih rezervi, na ostrvo počela da pristiže *paté de fois*, kojom su Francuzi plaćali Moskvi isporuke krzna. Promena je, nažalost, sasvim kratko trajala. Tek što su se navikli na paštetu, ona je ponovo zamenjena ikrom od morune. Ni ona se u jelovniku nije dugo zadržala, jer se s promenama u Moskvi izmenio i odnos prema Kubi. Kavijar, drugim rečima, nije više stizao na ostrvo, što je za

posledicu imalo ukidanje ionako kratkotrajnog i na prepodnevne sate ograničenog socijalizma i njegovu zamenu tranzicijom.

Pre nego što su i stigli da shvate značenje pojma koji se, kao i svuda u svetu, prevodio kao prelazno doba, Kubanci su prešli na samo dva obroka dnevno. Pošto je žrtva tranzicije bio upravo doručak, ostrvljani su kavijar mogli da vide još samo u filmovima o ruskom dvoru. Do juče omrznuta ikra postala je tako, kao u Bunjuelovom filmu, „mračni predmet želja“ koji je znatno doprineo porastu alkoholizma jer se rum, koga je i dalje bilo u izobilju, pio na prazan stomak.

Ma koliko patili za jutarnjim izobiljem, ništa nije vredelo. Kavijar je zauvek nestao iz njihovog života, kao i socijalizam koji je zaslugom službenika Robnih rezervi u Moskvi na Kubi u vreme doručka u potpunosti ostvaren. Da je zaista postojao svedoče danas jelovnici čak i onih skromnih restorana, koji se čuvaju u Muzeju revolucionarnih tekovina u Havani.

Za razliku od kubanskih, meniji koji su u vagon-restoranu Transsibirske železnice davani na uvid putnicima imali su upadljivo nadrealistička svojstva. Holandskom ambasadoru, koji je u Kinu putovao vozom preko Rusije, trebalo je dobrih pola sata da u mnoštvu primamljivih ponuda za hladno predjelo izabere paradajz nadeven šparglom i rakovima i haringe u sosu od pavlake. Isto tako, dugo se kolebao pre nego što se od glavnih jela opredelio za pohovane žablje batake, jesetru na žaru, plovku punjenu sardelama i teleće kotlete. Torte su ga, kao sladokusca, stavile na još veće muke jer se, rastajući se teška srca od drugih, odlučio na kraju za Napoleonovu tortu, krcatu orasima i bademima.

Voz je već protutnjao polovinom staroga kontinenta kada je sve nestrpljivijem putniku namrgođeni konobar tresnuo o sto hladnu boraniju s kao đon tvrdim parčetom mesa. Kada je ambasador ljutitim glasom zatražio objašnjenje, primetivši kako je naručio nešto sasvim drugo, konobar ga je nabusito prekinuo rečima: budite srećni što ste i ovo dobili.

Svih nedelju dana, koliko je putovanje trajalo, ponavljao se isti prizor: diplomata je pažljivo proučavao jelovnik bogat najraznovrsnijim đakonijama, birajući, posle dužeg razmišljanja, uvek novo

jelo, ali je, ma šta da poruči, redovno dobijao jednu te istu porciju boranije.

Da li se samo sećanjem na nadrealistički jelovnik može objasniti da i danas, u vreme Tranzicije, supruge u Krasnojarsku ispraćaju muževe u jutarnju smenu dovikujući s prozora: ne zaboravi na pomorandže! Šta je u tome neobično, upitaćete. Neobično je to što u tom sibirskom gradu već tri godine niko nije video ni pomorandžu, ni limun, ni grejpfrut, ni bananu, niti bilo koje južno voće.

Domaćice u Krasnojarsku su tako, šaleći se na svoj račun, vidovito naslutile da je u revolucionarnom jelovniku ta vrsta voća imala zapaženu ulogu. Jugoslovenski ambasador u Burmi se, tako, zadržao duže od uobičajenog mandata jer je predsedniku diplomatskom poštom slao najbolju vrstu manga: ni prerano ni prekasno ubranog, što će reći ni zelenog ni ugnjilog. Njegov kolega, koji je istoga predsednika neoprezno ponudio *jafa* pomorandžama, naprasno je, opet, povučen jer ljubitelj manga iz načelnih razloga nije jeo „cionističko voće“.

Kao što se iz pomenutih primera vidi, u revolucionarnom meniju bilo je važno ne samo šta se nudi već i u kom trenutku. Oni koji to nisu shvatili ostajali su ne samo bez kavijara već i bez hladne boranije.

Chez Maxim

Tri brata Burkat – Ali, Midhat i Bajazit – preživela su osamnaest godina zatvora; od toga deset godina, pet meseci, dvadeset tri dana i dvanaest časova u tamnici Tazmamart, poznatoj po tome što iz nje niko nije živ izašao.

U zatvor ih je strpao „naš prijatelj kralj“ Hasan Drugi, kako je u knjizi-optužnici nazvao marokanskog suverena Žil Pero. Braća Burkat nikada nisu upoznata s optužnicom, ako je uopšte i postojala, niti im je na bilo koji drugi način stavljeno do znanja zbog čega su zatvoreni. Uhapšeni „po milosti kraljevoj“, oni nisu znali ni na kakvu su kaznu osuđeni.

Uskraćeno im je ne samo saznanje zbog čega su okrivljeni već i koliko će dugo zbog tog nepoznatog greha ispaštati. Nisu se, prema tome, mogli ničemu nadati, jer nikakvi rokovi za izlazak iz zatvora nisu ni bili utvrđeni.

Pošto nije postojala sudska presuda, niti makar najobičniji administrativni akt, braća Burkat se nisu imala na šta žaliti. Jedini koji je mogao znati zbog čega su uhapšeni, ako u međuvremenu nije zaboravio, bio je kralj Hasan Drugi. On je bio takođe jedini koji je mogao, pod uslovom da je na to uopšte mislio, da ih oslobodi. Imajući u vidu da nikakav pisani trag o njihovoj osudi nije ostavljen, sudbina tri brata je u najdoslovnijem smislu u potpunosti zavisila od onoga što se zbiva na relativno malom prostoru između dve slepoočnice marokanskog suverena.

Mada bi se iz toga moglo zaključiti da je reč o kraljevskoj samovolji, istorija braće Burkat je, ipak, više priča o preživljavanju. Pošto primera samovolje ima u izobilju, ona ni po čemu nije izuzetna. Slučajevi preživljavanja su, naprotiv, sve ređi, a u primeru braće

Burkat čak jedinstveni. To se može i doslovno shvatiti jer nesrećnici utamničeni u Tazmamartu ne samo da nisu viđali lekare i bolničare već nisu mogli da se nadaju ni najobičnijem leku. Živeli su u tami ćelija, iz kojih nikada nisu izlazili, i spavali na tvrdom podu pokriveni samo tankim pokrivačem. Jedino društvo u nepodnošljivo dugoj samoći činili su im pacovi, stenice, bubašvabe, škorpion i zmije.

Hroničar savesno, prema njihovom sopstvenom svedočenju, nabraja sve ove napasti ne da bi naturalističkim pojedinostima položaj braće Burkat učinio dramatičnijim, već naprotiv, da bi stvarno stanje u kome su se nalazili predstavio realistično.

Kako se u takvim uslovima može opstati, pitanje je koje se pre svih drugih nameće. Nimalo neočekivan odgovor glasi: ne može se. To je i razlog što su braći, kada su 1981. godine prispela u Tazmamart, drugi zatvorenici bez pakosti i zloradosti, i upravo stoga s ubitačnom mada nehotičnom okrutnošću, poručili da tamnicu mogu napustiti samo kao leševi.

Hroničar još jednom naglašava da u tome nije bilo ničeg ličnog. Zatvorenici su samo konstatovali njima jedino znanu istinu, da iz kazamata marokanskog kralja niko živ nije izašao.

Ma koliko brutalna, poruka je, dakle, imala svojstvo najobičnijeg saopštenja, zasnovanog, uostalom, na sasvim pragmatičnom iskustvu. Da je upravo tako ubrzo su se uverila i sama braća, koja su u tamnici, u gluvoj tišini noći, sa svakim uzdahom i jecajem, upijala u sebe duge agonije suseda.

U francusku državu, čiji su građani bili, nisu se mogli pouzdati jer iz „viših razloga“, kako se obično opisuju najvulgarniji interesi, nikome u Parizu nije padalo na pamet da zbog utamničene braće narušava odnose s „našim prijateljem kraljem“.

Kako se tada, nameće se opet pitanje, može preživeti, ne samo bez dnevnoga svetla, bez pristojne hrane, bez lekova i medicinske pomoći, bez najobičnijeg pokrivača već i bez dodira sa spoljnim svetom i, što je svakako najteže, bez ikakve nade?

Nabrajanjem, odgovaraju braća u jedan glas, poveravajući tajnu ne francuskoj televiziji koja, takođe iz „državnih razloga“, nije htela da objavi njihovu ispovest, već televiziji jedne susedne zemlje.

Kako to shvatiti? Sasvim doslovno: braća su ukруг (na svakog je neizbežno ponovo dolazio red) ređala imena svih stanica metra u Parizu, svih restorana i svih jela u njima, čak i svih sosova i začina, svih pozorišta i svih predstava, glumaca u naslovnim i manje važnim rolama, filmova i njihovih reditelja, spomenika, parkova, muzeja, rasporeda sala i slika u njima, kafana, vrsta kafe po poreklu i različitim načinima spravljanja, pisaca i knjiga, različitih izdanja, novina i časopisa, francuskih i stranih, rubrika, zaglavlja prve strane, vrste slova, mirisa i kolonjskih voda, za muškarce i za žene, vrste cigareta, vina po godini berbe i kraja iz kojih potiču, žestokih alkoholnih pića, domaćih i uvoznih, koncerata, muzičkih dela, imena kompozitora i dirigenata, naziva ulica, pobednika kasačkih derbija i njihovih vlasnika, hiljadu drugih pojedinosti koje su nalazili u gustim naslagama sećanja na isti način na koji rudari u utrobi zemlje otkrivaju, kopajući, smaragde i rubine.

Pomisao da sve to ima kraj i da, za razliku od matematike, u životu ne postoje beskonačne vrste, pokazala se preuranjenom. Kao u priči O'Henrija, u kojoj glavni junak želi da upozna sve stanice svih pruga njujorške podzemne železnice, da bi ipak odustao od tog nemogućeg poduhvata, tako ni braća Burkat posle deset godina, pet meseci, dvadeset tri dana i dvanaest sati neprestanog nabiranja u tamnici Tazmamart (ne računajući gotovo isto toliko vremena u drugom zatvoru pod snošljivijim uslovima) još nisu pobrojala sve sosove u svim restoranima.

– Nije ni čudo – objašnjava, pravdajući se, jedan od braće – jer smo samo na jedan restoran, doduše najprobirljiviji, *Chez Maxim*, potrošili mesec dana.

Trideset dana zaredom, dakle, braća su se iz tamnice Tazmamart svake večeri u mislima, namirisani kolonjskom vodom *eau sauvage*, selili u Pariz da bi u restoranu *Chez Maxim* probali belo i crveno meso, ribu i divljač, zalivajući svaki zalogaj drugom vrstom vina iz izobilja do vrha napunjenog podruma mašte.

Još su bili usred velika posla, ne uspevajući da popišu ni deo zaostavštine pamćenja, kada su u proleće 1991. godine, takođe bez ikakvog objašnjenja, pušteni na slobodu.

U sanatorijumu u Kazablanki, gde su bili podvrgnuti intenzivnoj bolničkoj nezi da bi koliko-toliko povratili ljudski izgled, jedan kraljev izaslanik im je diskretno stavio do znanja da je optužnica protiv njih „povučena“.

Pomenuto obaveštenje, kao i ceo slučaj, bilo je apsurdno, jednostavno zbog toga što se ne može povlačiti nešto što nije ni postojalo. Može se čak reći da je, naprotiv, cela „neverovatna i tužna istorija braće Burkat“, kako bi to Markes rekao, počela da dobija pravni vid tek nakon njihovog izlaska iz zatvora, kada su, posredstvom dvoru bliskih advokata iz Rabata, zaključili s marokanskim vlastima, što će reći s kraljem, „konvenciju“ da za iznos od deset miliona franaka prećute o svojim iskustvima iz Tazmamarta. To je, koliko se zna, jedinstven ugovor takve vrste, jer drugih preživelih iz pomenute tamnice jednostavno nije ni bilo.

Potpisnici „konvencije“, i to s obe strane čini se, prevideli su ono što je uočio i najprosečniji televizijski gledalac. Tamnica „našeg prijatelja kralja“ nije se mogla prećutati jer je o njoj rečito govorio sâm izgled braće Burkat. Jedan od njih je, na primer, iz zatvora izašao (mada bi tačnije bilo reći da je iz njega iznet) trideset pet kilograma lakši i dvadeset pet centimetra niži. Zavisno, dakle, od toga da li ćemo se opredeliti za optimističko ili pesimističko stanovište, moglo bi se, s podjednakim pravom, reći da su braća Burkat ugledala slobodu „napola živi“ ili „napola mrtvi“.

Braća su u zloglasnoj tamnici postala lakša i niža, ali je suma njihovog sećanja ostala ista. Ona su tako sasvim nehotice otkrila zakon koji obrće na glavu sva dosadašnja ljudska iskustva. U slobodnom tumačenju, ali i u skrupuloznom oslanjanju na istoriju braće Burkat, novi aksiom bi mogao da glasi: oni koji žele da prežive ne smeju se okretati budućnosti, koja im, halapljivo gutajući centimetre i kilograme, otima sam život. Naprotiv, njihova jedina nada je prošlost, koja je ne samo neiscrpna već, za razliku od varljive i nezvesne budućnosti, i pouzdana i neizmenljiva.

Dranje dabrova

Niko nije znao da objasni zbog čega je Šef Delegacije bio opsednut dabrovima. Čak je i na zvaničnim ručkovima nalazio načina da obavezno o njima govori. Uzalud je Načelnik Kabineta izostavljao iz zdravica odeljak o glodarima. Znajući sve naizust, Šef Delegacije je samo čekao priliku da sagovornike vatreno ubeđuje kako je, sa stanovišta ekonomske celishodnosti, najbolje da se „odrasli dabar odere i koža sačuva, a meso, zajedno s kostima, samelje i njime nahrane mladunci“. Novu generaciju, naravno, očekuje ista sudbina, čime se krug zatvara, a proizvodnji krzna obezbeđuje svojevrsni *perpetuum mobile*.

Mada su se tu i tamo u čudu zgledali, tiradu o dabrovima, iz uljudnosti, domaćini nisu prekidali. Shvatali su je, drugim rečima, kao nastranost, doduše neobičnu, ali još uvek neškodljivu i bezazlenu. Prijemčivost, ili bar nedovoljno odlučno izraženu odbojnost, Šef Delegacije je, nažalost, pogrešno tumačio kao prećutno saglašavanje, ili čak odobravanje.

Priča o dabrovima se, tako, neprestano obogaćivala, dobijajući u odnosu na zvanični karakter posete enciklopedijske i, u svakom slučaju, preterane razmere. Zainteresovan za izvor, hroničar je otkrio da je najviše korišćen prevod drugog izdanja Bremovog *Života životinja* iz 1876. godine.

U odeljku označenom latinskim nazivom *Castor fiber*, Šef Delegacije je svojeručno hemijskom olovkom podvukao sledeće redove: „Dabrovo krzno je sačinjeno od vanredno guste, pahuljaste i svilenkaste osnove i retkih, dugih, čvrstih, krutih i sjajnih dlaka“. S istom savesnošću obeleženi su i redovi o tome da se dabar hrani korom i lišćem različitog drveća, najradije vrbinog, a kad nje nema, crnom

topolom, jasenom i brezom. Bremova zapažanja o tome da se glodar brzo navikava i na drugu hranu: jabuke, šargarepe, hleb i dvopek podvučena su čak dva puta, a na beloj margini sa strane naglašena znakom usklika.

Iz sačuvanog, od česte upotrebe pohabanog primerka knjige vidi se, takođe, da je Šef Delegacije više puta iščitavao one delove životopisa dabra koji govore o mogućnosti njegovog pripitomljavanja i uzgajanja. Zatičemo, opet, nekoliko puta podvučene redove, u kojima Brem, pozivajući se na Lomera, kaže kako „svake godine iz Severne Amerike u trgovine stiže sto pedeset hiljada dabrovih krzna. Meso glodara je veoma ukusno, posebno ako se hranio lokvanjem. To naročito važi za rep, za koji se, kao za poslasticu, plaćalo i svih šest forinti.“

Znak usklika se, najzad, ponovo pojavljuje na kraju rečenice u kojoj Brem zaključuje da je „čovjek glavni dabrov neprijatelj“. Brižljivije nego inače, verovatno lenjirom, podvučeni su i redovi o tome da glodar živi između trideset trećeg i šezdeset osmog uporednika severne širine, ali da je na mnogim mestima već istrebljen. „Istraživač Hontam“, dopisano je nečijom rukom na margini (ne Šefa Delegacije), tvrdi da se pre dva veka kroz kanadske šume nije moglo putovati više od nekoliko sati a da se ne naiđe na naseobinu dabrova.

Takođe na margini, na samo jednom mestu upisana su čak tri znaka usklika. Ona su, očito, upućivala na pretpostavku da je dabar nekada obitavao i u Africi i Indiji. Naučnici koji su tako mislili pozivali su se na slike dabra u egipatskim hijeroglifima i na zabranu ubijanja ovih životinja u indijskim drevnim verskim spisima.

Pomalo pod uticajem Frojda, većina površnih hroničara je ključ za razumevanje te opsednutosti Šefa Delegacije dabrovima tražila u detinjstvu, u onom, dakle, životnom dobu u kome se nezasito gutaju stripovi o velikim traperima. Za razliku od njih, temeljniji istraživači odgovor nalaze u prethodnom pasusu koji, prema njima, sadrži sve sastojke mitomanskih iskušenja.

Šef Delegacije je, dakle, uvrteo u glavu da dabrove vrati u Afriku jer su tamo živeli u doba faraona. To što je rešio da ih „odere, krzno sačuva a meso, zajedno s kostima, samelje i njime nahrani

mladunce“ tumačeno je podsvesnim inačenjem indijskim magovima, ali isto tako i ekonomskom celishodnošću.

Čak da se takva, čini se razložna, objašnjenja i prihvate, ostaje nerazjašnjeno zbog čega je Šef Delegacije za misionarsku ulogu i nadmetanje s faraonima izabrao upravo Afriku? Pozivanje na paternalistički instinkt u ovom slučaju ne вреди, jer se domaćini školovani na visokim britanskim školama u odnosu na gosta nisu mogli osećati u podređenom položaju. Šta mu je, tada, davalo za pravo da se prema sagovornicima ponaša kao prema nedoraslim đacima? Visoko mišljenje o sebi, svakako, ali i navika da uvek i svuda, bez pogovora, ima glavnu reč. Dolazeći iz zemlje u kojoj su ljudi na vlasti mogli naširoko i nadugačko da razglabaju o svemu i svačemu, naročito o stvarima o kojima pojma nemaju, on je sebi i u belom svetu dao ista prava.

Na dugim putovanjima (sva putovanja su u to vreme bila duga), Šef Delegacije je afričke glavare ubeđivao, nažalost neuspešno, da dignu ruke od šećerne trske i da u trope presade šećernu repu. Neki drugi planovi, nasumice odabrani i olako predlagani, takođe nisu uspeli iz različitih razloga. U Gvineji za preradu boksita u aluminijum nije bilo dovoljno električne energije. U Gani je fabrika za proizvodnju nameštaja izgrađena daleko od šuma te drvna građa tokom kišne sezone (što će reći pola godine) nije mogla da se doprema. U Somaliji savremena postrojenja za proizvodnju soka od paradajza nisu ni puštena u rad jer se zaboravilo na paradajz.

U odnosu na mnoge druge neizvodljive ili neisplative poduhvate, ideja o farmama glodara barem nije pričinjavala nikakvu štetu. Ko zna koliko bi se puta ponavljala da se nije dogodio nemili i, svakako, nepredvidivi incident. Na svečanoj večeri u Predsedničkoj palati u Akri, Vojnom Upravljaču Gane je pozlilo upravo u trenutku kada je Šef Delegacije u svečanoj zdravici, treći put zaredom, objašnjavao kako u novom ciklusu, takođe, dabrove treba „odratiti i krzno sačuvati, a meso, zajedno s kostima, samleti i njima mladunce nahraniti“.

Mada lično nije imao ništa protiv samoproždiranja glodara, Vojni Upravljač Gane je bio mišljenja da priča o njima ne priliči

zvaničnoj večeri. Možda bi je, ipak, čak i sa suvišnim pojedinostima svario da nije poslužena posle „nilskog grgeča“, buta od antilope, kolača od domaćeg kakaoa i džinovske kotarice tropskog voća. Šef Delegacije je, nažalost, pripadao onoj vrsti ljudi koji ne prate kakav utisak njihove reči ostavljaju na sagovornike. On je, otuda, bez zora i snebivanja, „drao kožu i mleo meso, zajedno s kostima“ i, zastajkujući povremeno u govoru i praveći nepodnošljivo velike pauze između pojedinih reči kao da sriče uputstvo s kesice za puding ispisano sitnim slovima, neprestano iznova „drao kožu i mleo meso, zajedno s kostima“, sve dok se Vojni Upravljač Gane nije stropoštao na pod.

Iznenadna slabost domaćina objašnjena je isprva „slabim stomakom“. Kasnija detaljna medicinska ispitivanja nisu otkrila nikakve probavne niti neurovegetativne smetnje. Možda bi, otuda, ceo slučaj ostao nerazjašnjen da se u istragu o neobjašnjivoj slabosti Vojnoga Upravljača nije uključio njegov Lični Biograf. Listajući stara dokumenta, on je otkrio da preci Šefa Države potiču od kraljevske loze klana Soninke naroda Mande, koji je osnovao prvu srednjovekovnu trgovačku imperiju u Zapadnoj Africi, i delovao kao posrednik između arapskih i berberskih trgovaca solju na severu i zlata i slonovače na jugu. Biograf kasnije gubi svaki trag sve dok mu, igrom slučaja, u ruke nisu dospele špansko-arapske hronike iz jedanaestog veka. Kako je iz njih proizlazilo, kralj Abu Ubajad al Bakri dozvolio je da se u glavni grad bogate i moćne imperije Kumbi, koji se, prema arheološkim iskopinama, nalazio oko dve stotine milja severno od Bamaka u Maliju, nasele berberski trgovci iz Severne Afrike. Mada to nije mogao da dokaže i određenim dokumentima, biograf je, iz činjenice da su se doseljenici mešali s dvoranima, zaključio da u žilama Vojnog Upravljača Gane teče krv i jednih i drugih.

Trgovački geni i danas, kao utvare, lutaju nesagledivim prostranstvima podsaharskog Zapadnog Sudana, od Kejp Verda na Atlantiku do jezera Čad u unutrašnjosti kontinenta. Tkanine, lekovi i tehnička roba iz atlantskih luka putuju do Sijera Leone, Gane i basena reke Kongo, gde se zamenjuju za dijamante koji završavaju na Bliskom istoku. Karavanima kamila se zlato prenosi preko

Sahare, a na povratku so do reke Niger. Plodovi kole se, najzad, iz vlažnih gvinejskih šuma dopremaju na obalu Severne Afrike.

Podsećajući na sve to, Biograf je, svakako, hteo da naglasi kako potomku osnivača srednjovekovne afričke imperije, pripadniku trgovačkog klana Soninke naroda Mande, nasledniku kraljevske loze Abu Ubajad al Bakrija, čuvaru karavanske tradicije prevoznika soli i slonovače preko Sahare, suvlasniku rudnika zlata, neprestano otvorenim više od pet stoleća, studentu ekonomije na Kembridžu i najzad Vojnom Upravljaču Gane nije pozlilo samo zbog „slabog stomaka“.

Tako dabrovima, iz više razloga, nije bilo suđeno da se vrate u Afriku, čak ni kada je za uspeh faraonskog poduhvata jemčio lično Šef Delegacije.